

Список використаних джерел

1. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
2. Кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні перевищила 8 млн людей: звідки й куди їхали найбільше: Електронний ресурс Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. URL: <https://www.minre.gov.ua/news/kilkist-vnutrishno-peremishchenyh-osib-vpo-v-ukrayini-perevyshchyla-8-mln-lyudey-zvidky-y-kudy>
3. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності : Закон України від 17.11.2009 № 1559-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17#Text>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 12.05.2022 № 2247-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-20#Text>.
5. Щодо переселенців в Україні. URL: <https://chas.news/news/vnutrishnih-pereselentsiv-v-ukraini-vzhe-ponad-7-mln-onn>.

УДК 349.41

Вікторія ДМИТРАК,

студентка Навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

Науковий керівник:

завідувач кафедри публічного та приватного права Навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, кандидат юридичних наук **Сергій Губарєв**

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідальність за порушення у сфері земельних відносин виступає складовою частиною правового забезпечення раціонального використання та охорони земель, яка спрямована на стимулювання додержання земельно-правових норм, відновлення порушених прав суб'єктів, а також запобігання вчиненню земельних правопорушень. Відповідно до статей 13 та 14 Конституції України [1], земля є об'єктом права власності українського народу та основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави.

Конституція України у ст. 92 називає чотири види юридичної відповідальності: цивільно-правова, кримінальна, адміністративна та дисциплінарна. Крім того, останнім часом науковці виділяють ще й

конституційну, фінансову, еколого-правову, земельно-правову, господарсько-правову та інші види відповідальності.

У ст. 211 Земельного кодексу України закріплено перелік видів порушень земельного законодавства [2]. Слід зазначити, що зазначена стаття не дає підстави для застосування до порушника відповідальності. Дана стаття відсилає до норм кримінального, адміністративного, цивільного законодавства, якими передбачені санкції за вчинення конкретних правопорушень.

Кримінальна відповідальність є найбільш суворим видом юридичної відповідальності за земельні правопорушення і має каральний характер. Вона настає за вчинення злочину, яким винне суспільне небезпечне діяння, заборонене КК, під загрозою покарання.

Чинний Кримінальний кодекс України передбачає покарання за злочини у сфері земельних відносин, які визначені в статтях 238, 239, 239-1, 239-2, 240, 253, 254 тощо [4].

Адміністративна відповідальність є найбільш поширеним видом юридичної відповідальності за земельні правопорушення. Вона також має каральний характер. Основним видом адміністративного стягнення є адміністративний штраф, що накладається у встановленому порядку державними органами й органами місцевого самоврядування.

Відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачена відповідальність за такі адміністративні правопорушення, визначені статтями 52, 53, 53-1, 53-2, 54, 55, 56, 188-5 [3].

Цивільно-правова відповідальність. Під майновою відповідальністю за порушення земельного законодавства маються на увазі несприятливі наслідки майнового характеру.

Юридичні та фізичні особи зобов'язані відшукувувати шкоду, заподіяну ними внаслідок порушення ними земельного законодавства. У разі здійснення правопорушень в галузі земельних відносин можуть наставати цивільно-правові наслідки. Так, у разі самовільного зайняття земельних ділянок, пошкодження споруд, забруднення земель та вчинення інших порушень земельного законодавства шкода відшкодовується згідно зі ст. 211 Земельного кодексу України і статтями 203, 440, 441 і 453 чинного Цивільного кодексу [5].

Війна, розпочата 24.02.2022, назавжди змінила хід історії сучасної України. Ці події зачепили всі можливі сфери суспільства, не оминувши і земельні відносини. В умовах воєнного стану врегулювання земельних відносин відіграє неабияку роль, тому що від цього залежить безпека не лише земельної та аграрної сфер, а й усієї країни в цілому.

Задля цього законодавець прийняв низку нормативно-правових актів, які спрямовано на пристосування цих відносин до нової дійсності. Основними серед них є Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» [6] (далі також – Закон № 2145-IX) та Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» (далі також – Закон № 2247-IX) [7].

Прийняття вищезазначених законів суттєво спростило низку процедур під час воєнного стану та надало право оперативно реагувати та вирішувати проблеми воєнного часу, пов'язані із землею.

Напевно, головним нововведенням Закону № 2145-IX є так зване автоматичне поновлення договорів. Зокрема, він передбачає, що договори оренди, суборенди, емфітевзису, суперфіцію, земельного сервітуту вважаються поновленими на один рік без волевиявлення сторін таких договорів. Крім того, таке поновлення не потребує внесення відповідних змін до ДРПНМ, а сам договір вважається поновленим без внесення відповідних відомостей до реєстру. Факт поновлення таких договорів підтверджують дві обставини: 1) закінчення строку дії самого договору після 24.02.2022; 2) наявність законодавчого врегулювання цього питання, тобто п. 27 Перехідних положень ЗК України.

Головною метою упродовження цих змін було забезпечення збереження чинності таких договорів задля легального використання користувачами земельних ділянок у своїй господарській діяльності, оскільки через ведення бойових дій не всі мають можливість пролонгувати договори у звичному порядку.

Водночас слід звернути увагу, що зазначене поновлення поширюється лише на договори: строк користування земельними ділянками щодо яких закінчився після введення воєнного стану; об'єктами яких є земельні ділянки сільськогосподарського призначення приватної, державної та комунальної форм власності, невиробничі, нерозподілені земельні ділянки, а також земельні ділянки, що залишилися у колективній власності й були передані в оренду органами місцевого самоврядування.

Водночас припинення або скасування воєнного стану в Україні або у відповідних окремих її місцевостях не є підставою для припинення дії таких договорів та, відповідно, прав, набутих за ними. Такі договори продовжують діяти до закінчення строку, на який їх поновлено.

В той же час, норми закону містять ряд положень, що дозволяють уникнути можливі зловживання:

По-перше, порядок визначення підприємств, виробничі потужності яких підлягають переміщенню (евакуації) із зони бойових дій, та осіб, яким надається право на одержання в оренду землі без проведення земельних торгів, затверджується Кабінетом Міністрів України.

По-друге, підприємства, яким надаватимуться ділянки у разі переміщення (евакуації) виробничих потужностей із зони бойових дій, визначатимуться спільним рішенням обласної військової адміністрації, з території якої переміщуються (евакууються) виробничі потужності, та обласної військової адміністрації, на територію якої такі потужності переміщуються (евакууються).

По-третє, передбачено жорсткі обмеження умов оренди. А, саме: заборона зміни цільового призначення земельної ділянки; заборона передачі земельної ділянки в суборенду, а також відчуження, застави (іпотека) права користування землею; чітко встановлений договором строк, протягом якого орендар зобов'язаний здійснити розміщення

об'єктів виробництва. Якщо орендар не виконав це зобов'язання, договір оренди землі припиняється в односторонньому порядку.

Новелами законодавства передбачено, що встановлення та зміна цільового призначення земельних ділянок, надання землі державної, комунальної власності в оренду для розміщення виробничих потужностей підприємств, переміщених із зони бойових дій, будівництва річкових портів (терміналів), виробничо-перевантажувальних комплексів здійснюватиметься без розроблення документації із землеустрою, без супутніх витрат та затвердженої містобудівної документації на підставі мотивованого висновку уповноваженого органу містобудування та архітектури сільської селищної, міської ради.

В той же час законом забороняється використовувати для вищезазначених цілей природоохоронні території, землі природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, історико-культурного призначення. Також забороняється порушувати обмеження у використанні земель, у тому числі в сфері забудови.

На час призупинення дії Державного земельного кадастру встановлено спеціальні правила реєстрації встановлення та зміни цільового призначення земельних ділянок районними військовими адміністраціями у Книзі реєстрації землеволодінь і землекористувань в умовах воєнного стану.

А у випадку неможливості надання витягів з технічної документації про нормативну грошову оцінку окремої земельної ділянки Міністерство аграрної політики та продовольства України затверджує усереднені показники нормативної грошової оцінки земель, які можуть застосовуватись замість нормативної грошової оцінки земель. Проте така норма діє виключно у воєнний час та після його скасування має бути здійснено грошову оцінку землі відповідно до діючого законодавства України.

Отже, із введенням військового стану та початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України, з метою захисту даних та запобігання їх несанкціонованого використання або використання в злочинних інтересах проти держави та українського населення були відключені всі державні реєстри. В тому числі Державний реєстр речових прав на нерухоме майно та Державний земельний кадастр. Не зважаючи на користь таких дій, це заблокувало можливість вирішення ряду питань, пов'язаних із землею.

Для уникнення подібної ситуації в подальшому та балансування питань безпеки з економічними потребами держави, Міністерству аграрної політики та продовольства України надано право призупиняти та відновлювати функціонування Державного земельного кадастру з міркувань безпеки. Встановлювати інші обмеження щодо повноважень державних кадастрових реєстраторів та інші особливості ведення Державного земельного кадастру в умовах воєнного часу.

Таким чином, зазначені закони доповнюють один одного та встановлюють спеціальні правила щодо володіння, користування та розпорядження земельними ділянками під час війни, що дозволяє забезпечити вирішення нагальних проблем, з якими стикнулася держава.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, в редакції від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Земельний кодекс України: Закон № 2768-III від 25.10.2001, в редакція від 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон № 8073-X від 07.12.1984, в редакція від 16.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

4. Кримінальний кодекс України: Закон № 2341-III від 05.04.2001, в редакція від 19.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

5. Цивільний кодекс України: Закон № 435-IV від 16.01.2003, в редакція від 01.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: Закон України № 2145-IX від 24.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text>.

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану: Закон України № 2247-IX від 12.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-20#Text>.